2320
2320

Incepimus hanc phicam vigesimo quarto
Kalendas Februarii, et ei finem posui-
mus septimo Kalendas Junii; praeceptore
P. M. Joannes de Abranches Societatis
Jesu, in amoris thesseram, in devinctaeq-
animi gratitudinem.

Anno M. D. LXXVII.

He de Luis Correa Bottelho

Traditus fuit hic liber, qui habet quatuor
tractatus, optime scriptos, a P. M. Joanne
Abranches, Ludovico Correia Bottelho, suo
secundo Anno, et quod hic defuerit, tu
Lector, adhibe, pie.

LIVRARIA DA UNIVERSIDADE

Os Espos de S. B. seguirão q. deixar, e não
deixarão q. seguir. Assumpto:

Deis baratando promessas atropelando votos, rompe=
ndo Leis divinas, e obrigações humanas. porq. cerrou
a cautella as portas ao calias. porque em leis de mudanças
donde se compram as glorias, nunca os pobres de salvação
a tristeza mais tirana, a disgraça mais terrivel, e a fortu=
na mais contraria. que se hua sentela ha de custar a
vergonha de pagada. nem alegra quem a faz, nem a deve
quem a pagar. se cabe em a alma q. sentila não cabe em
a cor q. delata. preciosos costelos firmes rendimentos
affectos castissimos, e votos evidentes. tal medida em as
acções, tal recato em os sentidos, tal atenção em a lingoa
e tal agrado em o retiro. que hão de querer por virtude
por lição por conveniencia e por delicias. Deixada da in=
clinação, abrigada do carinho e movida da piedade.

LIVRARIA DA UNIVERSIDADE

fl. 1

TRACTATUS.

Pro Causis et Causalitabus

Disputaõ 1a

De principiis et causis in Cõi.

Sectio 1a

Qd sit principium et qmõ Dividatur.

UNIVERSIDADE LISBOA

§ 1° Principium latius sumptum definitur ab
Arist. 5° Metaphysicae cap. 1° dicens quod est unde aliquid est, fit, aut cognos-
citur. haec definitio comprehendit non solum principia in essendo, de quibus hic
agitur, id est in essendo, sed etiam principia in suis cognitionibus [illegible]
[illegible]. Principium vero in essendo definitur ab Arist. 5° Me-
taphysicae cap. 1° est primum unde aliquid est, in quo sensu Adamus princi-
pium omnium hominum, punctum in lineae. Porro tamen definitio accom-
modatur a Divo Thoma, quem sequitur in Metaphysica disp. 12 sectione
1a n° 1, et alii dicunt: est id a quo aliquid aliquo modo procedit.
principium hoc modo sumptum latius patet quam causa, nam licet omnis causa
sit principium, tamen non omne principium est causa, nam Pater aeternus est princi-
pium filii et non causa, punctum est principium lineae, et non causa,
terminus a quo est principium quia non fit causa.

2 Ad principium 3 conditiones requiruntur, prima
est: 1a ut principium sit primum in eo genere in quo est principium, v.
g. ut materia sit principium generationis, ut non supponat aliam in genere
causae materialis. haec conditio non stat, nam Pater increatus est principium
in filii in genere efficientis, et tamen supponit aliam a qua procedit in eodem
genere, sic et unus ignis in alterius generatione.

3 2a conditio ut principium sit prius suo pr-
incipiato, ideo non causa non est principium sui causati. Dices: forma est prin-
cipium generationis et tamen non est prior generatione, ergo quamvis sit forma genitura
prioritas non requiritur ad principium. Dices minor: non est prior in
genere causae efficientis, [illegible], in genere causae materialis [illegible]. Pater
in Divinis est principium Filii, et tamen non est prior illo, ergo.
Respondeo Dices minor: non est prior illo tempore, sed natura, dependentia nota, et sic intelligitur Divus Athanasius in Sym-
bolo fidei ibi: In Trinitate nihil prius aut posterius.
non est prior origine, nego, quia prioritas originis est, quod Filius procedat

à Patre, non vice versa filius à Patre.

4 Respondeo ut inter principium, et principiatum debet aliqua connexio, debet enim [illegible] tu prius existeret, quam ego, non tu es principium mei. Respondeo: privatio est principium formae genitae, attamen non est connexa cum illa: ergo quia quae non existunt non possunt esse connexa: sed quando forma existit iam non existit privatio, alevidare [illegible] negatio, et forma natura: ergo [illegible]. Nego minorem et eius probationem, possunt enim ea, quae simul non existunt esse connexa inter se: sic instans unius horae est connexum cum reliquis instantibus eiusdem horae sibi succedentibus ex quibus hora essentialiter componitur, et tamen primum instans non existit simul cum ali-quo vel unum quartum connectitur cum alio, quod non existat cum illo, sic gratia cum peccato.

5 Principium dividitur in id, et quod accidens: per se est illud, a quo aliquid per se sequitur, ut lux a sole, calor ab igne: per accidens est illud, a quo aliquid per accidens sequitur, uno e tribus modis, vel ordine inchoationis, ut cum prima pars dicitur principium libri, et matutinum principium officii, vel ordine temporis, ut aurora dicitur principium diei, vel ordine loci, ut quando prima linea dicitur principium alicuius.

6 Principium praedicitur in creatum, et increatum: increatum subdividitur in principium absolutum, ut omnipotentia in creaturis, et in relativum: hoc adhuc dividitur in principium generans, ut pater respectu filii, et principium spirans, ut pater et filius respectu spiritus sancti, et principium in creato hic non est agendum, quia spectat ad [illegible].

Principium creatum dividitur in physicum, et morale: primum est illud, quod physice producit principiatum, ut ignis respectu caloris; secundum est illud, quod non physice, sed moraliter producit principiatum, ut [illegible] genere physico: [illegible] principium [illegible] in physicum, quod etiam physicum, ut [illegible], et [illegible], quod non physice etiam principia-tur, ut [illegible] respectu [illegible].

Subsectio 1.a
De principiis compositi naturalis

7 Principia physica compositi naturalis definiuntur ab Aristotele hic libro 1. c. 5. Principia sunt ea, quae neque ex aliis, neque ex se inuicem sunt, et ex quibus omnia. particula ex aliis denotat principia non definiendi esse principia tanquam compositi essentialis physici, quod quod sit de integrantibus, quae habet materia, et de Metaphysicis, nempe genere, et differentia, quae compositio non fit ex partibus physicis.

8 Ex aliis clarius particula neque ex aliis denotare principia compositi naturalis debere non fieri ex aliis in eodem genere, quo sunt principia. unde materia sit principium compositi in genere materiali non fit ab alio in hoc genere, licet fiat a Deo in genere efficientis, et forma in genere causae formalis partibus, et componentibus integraliter: nec forma, quae est principium compositi in genere formali, a nullo alio fit in hoc genere, et hinc manet explicata 2.a particula definitionis, neque ex se inuicem, nam neque materia fit ex forma in genere materiali in quo est principium, neque forma ex materia in genere formali, nec una ab alia tanquam a principio essentiali.

9 Particula ex quibus omnia denotat omnia composita substantialia quae naturaliter fiunt ex ipsis fieri tanquam ex partibus essentialibus physicis, seu ut ex materia et forma, et tertio a quo, quod est privatio: dictum eadem particula est intelligendum ut omnia composita naturalia fiant ex ipsis, vel generice vel specifice, vel individualiter, neque enim ex hac materia, et ex hac forma fiunt omnia composita naturalia, sed vel ex hac materia, vel [illegible]

Subsectio 2.a
Quot sint principia physica corporis naturalis

8)

10 Advertendum 1°: compositum substantiale, nam de composito accidentali, et artificiali
non est hic sermo, et posse sumi in fieri, et in facto esse: in fieri nihil
aliud est, quam eius generatio, seu productio, in facto esse est compositum po-
situm iam constitutum in suo esse, et extra causas existens.

11 Advertendum 2°: generationem compositi substantialis, et corruptionem eius
vicissim, ut generatio est, et dicitur eductio alicuius ex alio, et
ut mutatio est, et terminus est transitus de non esse ad esse formae in subiecto, cor-
ruptio est, quae est transitus, seu mutatio unius rei in aliam, vel
quae forma transit in aliud manente eadem materia v.g. conversio lig-
num in ignem.

12 Dico 1°: generatio, ut terminus generationis est nulla habet
principia physica intrinseca, seu essentialia componentia: probatur, quia gener-
atio, ut pura generatio est nihil aliud est, quam actio qua formam edu-
cit a subiecto vel actio, quae actio non includit in sua ratione essentiali physicam
materiam, aut formam: ergo nulla generatio hoc modo habebit
principia essentialia eius v.g. formam ad quam tendit, vel formam
aut unionem, et subiectum ex cuius potentia talis forma educitur, nullo
tamen modo principia ratione: probatur quoad 1am partem: quia generatio talis li-
cet essentialem ordinem ad subiectum, et formam sine quibus non potest ex-
istere, quo hoc distinguitur generatio a creatione, quia haec termi-
natio requirat formam, non tamen requirit subiectum, materiam, generatio.

13 Probatur quoad 2am partem, quia generatio ut generatio non requirit
privationem: quia generatio ut sic dicit eductionem formae a materia, id hoc potest
dari et in eodem instanti productionis simul materia, et forma, potest hoc minus in produ-
ctione Coeli, et Terrae, quorum materia et forma in eodem instanti a Deo sit
productae fuerunt in 1° mundi instanti, ubi nulla privatio fuit, ut talis forma edu-
ceretur quando materia earum caruerunt etc.

14 Et si hoc neges saltem non potest negare, quod possit

Deque producere sit in eodem instanti materiam et formam dependenter a tali mã et in tali suppositione non præcederet privatio formæ in mã: quod talis generatio non haberet privationem pro principio: quod generatio quæ generatio non requirit privationem formæ in mã, et tamen deberent præcedere ad talem generationem: et in hoc sensu dicit Philosophus 1° Physicorum textu 66 privationem esse principium præcedens generationem per accidens.

25 Respondetur pro Magno S., et Cl: quando forma generatur ex mã, habet prioritatem naturæ quæ præcedit formam: atque in ea prioritate mã non est sub forma: quod est sub privatione illius: quod generatio quæ generatio requirit privationem a Disputatione: minimum: in ea prioritate mã non est sub forma realiter, natura a parte rei, nego, cum impossibile, quod in eodem instanti clarum negatio et forma nata: adhuc non est sub forma per illum transiat: dixi transiat, quia et si prioritate naturæ secundum ipsi mã, in ea prioritate non concepta forma, non tamen potest ipsi sub negatione reali formæ, sub illam non habeat, unde nego utramque consequentiam.

26 Instabis: illa prioritas est realis, et datur a parte rei: sed mãis ea adhuc non habet formam: quod habet illius privationem a Disputatione minimum: sed tamen mã a parte rei in omni prioritate est sub forma, ideoque non potest dici, quod sit sine illa, prioritas tamen naturæ potest stare cum simultanea existentia, sub dependentia tamen causativa unius ab alio.

27 Instabis iterum: forma præcedit non esse sui in mã ad eum sui in illa, cum tamen forma non erat ante sui productionem in mã: quod antea erat in illa privatio formæ, nam quod antea erat forma in mã, vel non, id eius privatio, sub inter hæc non datur medium a Disputatione quod aliis præcedit forma non esse in mã, id est privatione sui, quæ extiterit in ipsa mã, nego, non esse in mã lato modo sumpto, esto: alio ut forma dicatur præcedere non esse sui stricte requiritur, quod præcedat

t n ěě rai, seu privaē rei, q aliqūdo fuerit in tali mā, qd n datū in nostro cā.

18 Q 2º. generaō, ut mutatio ē, reqrit nariā ppter mam, et fram genitam, ut subtum ex q, et trmm ad qm, et n solam privaem, sed et fram praexistentem in mā, ut trmm à q: pbr qa mutatio ē mutaē, sc transitus unius rei in aliam, qa n minus reqrit trmj à q privatiuus, seu fra eius corruta, qm privaō fra inducenda.

Subsectio 3ª.

De principiis generaōis, ut mutaō ē.

19 Generaō, ut mutaō ē includit in suo cptu essiali mam, et fram, et privaem: pb, qa transitus in suo cptu essiali includit trmm à q, et ad qm transit, et ipsum, qd transit; sed ē transitus alicuius subti à tali ěě, t talis n ěě ad tale ěě: qo reqrit in mā n ěě fram, et postea ěě fram. Pbatr ex mutationibus accidentalibus, nam n t n phus fit phus aer de tenebroso fit lucidus: qo idem t mutaē substantiali, in q aque reqrit privaem trmi substantialis, et trmm ad qm substantialem.

20 Dēs 1º: privaō n ē qd privium: qa n ē privium. Dico qo requirs n ē privium influens, et constituens in facto ěě, sed ē, n ē privium privatiuum, seu a q nego requirs. Dicis 2º: qd ē privium debet ěě qd eo principiatr: sed privaō n ē qd eo ē pbr: qa n ē privium, sed mas ěě unam t prio privio constituente, sl n t prio, qd ē trmj à q, q eius ē privaō, nam cptus trmi à q n ē qd sit, imo, qd n sit. Addo mutaem includere duo instā, unum, in q subtum mutandum sit sub privaē frē, aliud, in q sit ī ipsa fra, et tt sint contradictoria sētie, ut dies externus, et diernus.

21 Dēs 3º: privaō ē carentia frē in subto apto: qa n um-

nunqm dati privao, q n subtum sit heat aliqm fram s illa nunqm pot dici aptum. Ac subtum aptum dic sumi spe-ciee, et n. reduplice, seu in sensu diviso, et n. in sensu cpo-sito.

22 Dēs 4a: subsistia spectat ad stitutionem cpositi natis subitatis: qo stituit novum prium. Nego aiy: nam tamen cpositi natis subitatis in rē nā intelligiti sine subsistia eam ipso qd aia natis cpiscr unita mā. intelligiti tam esiā nā hanc deiq subsistia ē qd extra esiam, et sit diti illius triis, dicit pōt qd subsistia sit principium suppositi, sicut mā, et frā cpo-siti, cum hic sit agiti d. principiis cpositi natis ut tale ē, n. ūs ut suppositum ē: t. dic subsistiam sterē ad rem, qm cpletur.

23 Dēs 5a: unio ē d. stitutio cpositi: qo ē principium. Rent aliq unionem ēē principium ut q, phum ūsrit hucq ere d. principiis ut qd cplia it mā, et frā: t. ie unionem ūū veluti causaliter, et sterē ad mam, t. ad fram qs unit.

Sectio 2a.

De causis in comuni.

24 Ab loiter p. Magno S. in Mephcia desp. 12 sect. 1a n.o 3o, S. L. racte 2o t. [illegible] a.o sic definiunt causam: Ē principium p se influens ēē allicud. Parta principium positi loco, gēris, et debet sumi in tā sua latitudine nam si sumati stricte ut sa. t. illo egimus minus late pōt qm cā: parta p se excludit cās paccidens, parta influens reicit privsem, t. dispositiones q n. influunt ēē: parta in aliud, denotat distinctionem inter

2

ter nām pduc(e)ntis et p(ro)ducti. a

25 Sine collig(itur) neg(ando) ee cām filii, et nec filium eē cām spiritus Sancti: rāe, qa q(ui) n. influit eē, idē nām divinam in filium neg(at), et filius in spiritum Sanctum s(ibi) eād nā in oib(us). a Deus saltem q(uod) erit cā relat(i)s. a Nego assumptum, qa ad rōem cā xa appositionem p(ro)hoc requirit, qd principium i.rio influat nām divinam saltem n.o, t aliqd dignitatem ab ipsa nā principii, qd n. accidit in p(at)re filii, s(ed) eit(ia)rio comunicat eād nāmo, ex q comunicatione velut 2.rio resultat relaō filii, ut p(ro)prietas nāe ab ea indistincta. a

26 Instabis: p(ate)r e p(ro)ducens, et filius p(ro)ductus rōe relat(ionis) gō erit cā, et causatus. Nego conām, qa plura requirunt ad cām, qm ad principium, ad hoc sufficit distinctio in eē 2.rio, ad illam requirit distinctio in eē i.rio. a

27 Alij in D. admittunt rōem cā, qd ut defendant ita cām in cōi definiunt: E principium conferens eē rei, et dividant cām generaliter in cām, q confert eē ilimitatum, et hanc dicunt dari in Deo, et in cām, q confert eē limitatum, seu imperfectum, et hanc admitunt in creatis, et eod modo dividunt effum: et hoc mō conciliant p.p. Graecos, et Latinos q(uo)rum illi dicebant dari in D. cām rōem cā, hi vero illam negabant, primi sumebant nomen cā p(ro)eo qd comunicat eē ilimitatum 2.i vero p(ro)eo qd dat eē limitatum. a

28 Qd vero p.p. graeci, et Latini sub hac diversitate acceptionis locuti sint videri potest ex Concilio Florentino sectione 22 cap. ultimo ubi Bessarion patriarca Constantinopolitanus se excusat, qd in D. usus sit nominibus cā, et causati, qa illis usus e inquit, n. ut limitem importent: et Divus Thomas opusculo i.o, de ait:

Si filliaq dicti cam here pot intelligi, qd rebus universitè causarum comprehenderetur: quo ex mente Divi Thomæ ideo Patres latini noluerunt dare in Deo nomen causæ, quia causam acciperunt pro quod videtur esse limitatum, et insufficientem, et quia Patres latini sic acciperent nomen causæ, ideo ab eis fecere græci reprehensi a.

29 Cum quo Patres latini accipiant causam pro eo quod dicat esse limitatum posset causæ accomodari definitio tradita a Patribus dicendo sicut causa est principium influens per influxum ex se defectibilem. Unde quia Pater non influit ex se defectibilem removet a Deo nomen causæ in filio, quia in illum non influat per influxum ex se defectibilem a.

30 Quia vero Angelus, et aiæ rationales fiunt a Deo per influxum ex se non defectibilem, sed postulantem conservare per aeternitatem: quo vero Deus influxum Angeli, et animæ non esse defectibilem quo ad eas creatas, non tamen quo ad ipsam divinam esse defectibilem quaevis post carentiam, quod non habet Verbum Dei a.

31 Secundo adverte, quod Vasquez 1a parte Disp. 131 n. 8. quod licet Pater possit dici alius, et alter a filio, non tamen debet dici aliud, et alterum: ratio est, quia Sancti Patres per nomen aliud, et aliud in genere neutro significant naturam, per nomen vero alius, et alter in genere masculino significant supposita, quare cum in Deo dentur tria supposita possumus in Deo dicere personalia alter, et alius, non autem aliud, et alterum, quia una tantum datur natura a.

32 Unde non dicitur quod, et filius sunt idem in genere neutro, non vero in masculino, item dicitur, quod ego est filius, non vero quod ego est filius, item quod, et filius sunt unum, non vero unus non namque Christum Dominum possumus dici aliud, et aliud, quia habet duas naturas, non vero alius et alius, quia habet unicum suppositum a.

Subsectio 1.a

De divisione causae

33 Dividitur communiter causa in materialem, formalem, efficientem, et finalem: Et haec divisio est adaequata. Probatur communiter efficaciter, quia nulla assignabitur causa, quae sub aliquo ex his membris non contineatur, vel saltem ad illud reduci possit. Probant alii 2.o quia causa vel est intrinseca, vel extrinseca; si 1.um vel se habet per modum potentiae, et est materia, vel per modum actus et est forma: si 2.um vel influit realiter, et est efficiens, vel intentionaliter, et est finis. Confirmatur ex interrogationibus, quae fieri solent de quolibet effectu, aut enim quaeritur ex quo sit, et significatur causa materialis, a quo sit, et est causa efficiens, vel quid sit, et significatur causa formalis, vel propter quid sit, et est causa finalis.

34 Dices: causa obiectiva, exemplaris, dispositiva, et instrumentalis sunt verae causae, et tamen ad nullam ex assignatis pertinent: ergo. Respondeo negando minorem: causa enim obiectiva si consideretur prout est obiectum movens, et specificans actum pertinet ad causam formalem, eo quod ab obiecto actus speciem desumit non secus, ac forma suppositum: si vero consideretur prout movet ad sui appetitionem pertinet ad finalem, si prout efficienter concurrit ad actum vel immediate vel mediate per species a se productas pertinet ad efficientem: idem dicendum de causa exemplari, quae reducitur ad efficientem, vel ad finalem ut postea dicemus: causa dispositiva, et instrumentalis pertinet ad causam quam complet, et cuius est instrumentum.

35 Insuper notandum, quod sicut est intrinseca, et extrinseca constituit unam speciem distinctam a denominatione intrinseca, et extrinseca: ergo et causa, quae simul fuerit efficiens, et finalis sibi faceret aliam speciem causae novo nomine vocandam, quia hic non valeret

lidere cām fālēr 2.am causalites simplices, q̄i dicūt oē ten-
tum qūior; nec ueruunt de eis 2.am causalites ɔplexas, et
illas optime norint, et ita q̄hi. it intelligendi, alii nolaverdi-
uisionibus, q̄i asignat-sistant, nam diuidunt eas inducemq.
dentā, et in datt una entās, q̄ sit i aō q̄lis e aō creat uas
aliaq̄ sit ē aō, et passio, q̄lis ē aō educ fiua, qa hac 2.a n̄
ti neat diuisiūm q̄dentium.

36 Hac tn diuiō n. sit in membra malēr, et fālēr
opposita raō ē, qa ead entās pt ēē sit cā efficiens, et ma-
lis, ut ē illtus, et ualetas ra sensum aaum efficiens, et fina-
lis, ut pt in Deo, q̄ ē cā efficiens, et finalis.
Pōt tn ead entās subire rōem causarum, ut pt in fa
subitiali, q̄ ra generantis ā q̄ intendit ē cā finalis, effi-
iens ra nearum ɔprietatum dum eas ɔducit, malis dum
eas recipit, t aliqd aliud: fālis q̄t informat mēa.

37 Hq ɔdita diuisio sit immediata sit nege. pbat,
qa pōt didi iō in internam, et externam; interna subd-
iditur in malem et fālem externa in efficientem et fi-
nalem: pōt didi 2.o in cām realem, et intersionalem
realis in matem, fālem, et efficientem, intersionalis ē
cā finalis. Et uō q̄dlibet ex membris iā asignatis
sit uā cā, ɔlutio hunq̄ ōis petit ex dicendis et q̄libet
cā inparti, hac usq. dicta pcedunt 2.a rōem s.litam

Subsectio 2.a

Per q̄d ɔstitr cā in aul.